CATALANA

REVISTA

Any V | Barcelona 30 de Novembre de 1922 | Núm. 131

EL NOGUER DE SANTA MADALENA

NOTA CERVERINA

El veya des de casa y'm donava bo de mirarlo junt a la gòtica capella.

Quan hi baxava m'agradava contemplar el séu sapat tronch y l'abundós brancatge, tot cobert al estiu d'esmeragdines fulles, per entre mig de les quals apuntaven les riques nous.

¿Quí t'hi plantà en aquell racer, vora'l camí de Granyonella y escoltant lo dolç murmuri del migrat Ondara?

¿Fou cosa deliberada dels homes ò bé casualitat?... Tal volta una nou llençada; tal volta una plançó de Deu sab ahont...

Tu vegeres les cares esgarrifoses dels desgraciats masells, quan al teu voltant, en època llunyadana, passejaven a la llum del dia sa dissort; ¡perque ho eres ben bé de vell, amable noguer! Per damunt de ta testa passaren les centuries sens dexarhi rastre; nó com a nosaltres, los orgullosos homes, que no arribèm de mólt a la primera sens que la neu dels anys trasmudi nostres cabells.

Daves dolça ombra als visitants de la bonica capella, als devots d'aquella santa tan aymanta de Jesucrist, y ella t'ho agrahía guardante del abrusador sol de les migdiades d'estiu.

A la primavera niava en mig de ton fullatge'l cantador rossinyol, qu'assajava allí angèliques passades apreses al paradís, fent chor als voliors d'àngels que festejaven a la Víctima incruenta, quan era consagrada a la vehina capella, y a la tardor els axerits pardals omplien de goig l'encontrada ab sa alborotada xerradissa.

Un jorn hi havía al any, que veyes torbada ta acostumada quietut; era'l 22 de Juliol, festa de l'apostolessa, ta vehina, festejada per los devots cerverins, els quals hi venien a corrua feta per a assistir als divinals oficis y després acampaven al teu

voltant y buscant ta ombra agradable despatxaven gustosos ses provisions... ¡Que'n devíes haver sentit de dolces parauletes!...

Un sol pesar minava ta existencia en tos darrers temps; l'abandó de la secular capella; lo veure l'enderroch contínuu de la matexa; lo contemplar com un jorn queya una pedra, un'altre altra y lentament s'anava desfent lo racer de tos amors, a qui servíes d'ombrela.

Posada al costat del vell camí, oferíes axopluch als vianants, fins qu'un dia malestruch vingueren uns homes ab cintes, nivells y banderoles, traçaren una carretera y, per que'ls hi feyes nosa, decretaren ta mort. Els seguiren uns altres homenots negres, lletxos, ferrenys, qu'armats ab grosses y tallantes destrals, sens pietat feren una corona al teu peu, les enfonsaren crudels en tes carns amables y, faltant poch per ésser tallat, ab una empenta caygueres, fent tremolar l'encontrada. Ajegut y indefèns, te dexares esquarterar; mes, sempre amable y bo, oferires ta fusta per fer mobles casolans y ta llenya als cerverins per a escalfarse al trist hivern.

T'estimava y t'anyor, amich noguer.

Tu passares y tens qui se'n recorda; jo passaré ¿y quí's recordarà de mi?

FAUST DE DALMASES Y DE MASSOT

MONTANYES A LA VORA

Com un plafó blavís y oscat sota'l cel gris
us veig des del recinte hont lo meu còs reposa,
montanyes de rocalla, de branquill y d'abís,
montanyes que al esguart jamay sóu una nosa.

Veniu al meu encalç; si jo us aconseguís!
hèureus tan dintre meu com tinch la mia esposa!
serà'l meu cor, per valtres, lo rierol sumís;
serà'l meu llit, per valtres, vivenda gloriosa.

Si havèu un afalach d'aquest plugim que cau,
jo us jaquiré'l meu plor, y'ls meus parpres humits
us pexaràn de flonges caricies perfumades,
montanyes que a la vora contèu los meus neguits,
portèu la virior al còs que ja decau,
y jo del sentiment us daré les tanyades.

MIQUEL SAPERAS.

VEGETARIANÍA DE NOSTRA PARLA POPULAR

Mólt abans de que prengués estat, formant escola en l'art culinari, el sistema d'alimentació vegetariana (que d'axò no'n fa pas de bon tros una centuria), estich en que ja'l poble català preveya l'aytal adveniment, intercalant, de temps immemorial, en el llenguatge figurat, una porció d'adagis, modismes y mots vegetarians, com no la conech tan abundosa en cap altra de les llengues llatines, que són les qu'entench poch ò mólt.

Entre'ls adagis, podriem citarne un sens fi per l'estil de «Cada cosa a son temps, com les *figues* per l'Agost», «No digues *blat,* que no siga al sach», «Ab *palla* y temps maduren les *nespres*», «Cada dia *cols,* amarguen», etc., etc.

Però anèm a les locucions vulgars, que no hi hà català que no les entengui perfectament y no les usi a cada pàs sense adonarsen.

En les batusses, els contrincants se claven *pinyes, bolets, castanyes.*

Una criaturcta es un *nap,* un *bitxo.*

Una dòna que fàcilment se dexa enganyar, es una *bleda.*

La muller es, del séu marit, la *mitja taronja,*

La noya que no vol al séu pretendent, li dóna *carabassa.*

També l'estudiant al qui no aproben una assignatura, ha tret *carabassa.*

Un mentider, diu *garrofes.*

A câ'l fideuer vènen, en pastes de sèmola, *pinyonets* y estrelletes.

El qui publica un bon llibre, ha fet una obra de *cap de brot.*

Un bonatxó, pacífich, es una *malva.*

L'afició arrelada que té un per coleccionar cap-y-cues de tramvíes, segells, etc., es una *ceba.*

El qui xasqueja breument a un, li dóna un *pebrot.*

Un sense-solta, es un tocat del *bolet.*

La que es notable per la seva diminuta boqueta, té una boca de *pinyó.*

Aquell que sent parlar d'un bon negoci, que li convé a n'ell, obre uns ulls com unes *taronges.*

El qui va a un àpat de franch ò té entrada al teatre sense pagar, va ò entra d'*arroç.*

Un aldarull, hont tothom crida y ningú s'entén, es una olla de *cols.*

Conech un minyó que tan bon punt està enfitat, li surt una *pansa* als llavis.

El víctima d'una baralla, qu'ha rebut a dret y a tòrt, n'ha sortit ben *estomacat*.

El membre d'una societat, que s'imposa en ella y's fa lo qu'ell vol, es el qui maneja les *cireres*.

Qui guanya un duro en cada cosa que fabrica, y'n ven quaranta, guanya quaranta duros; són *faves* comptades.

El caçador qu'apunta, tira y no li surt el tret, es que l'escopeta li ha fet *figa*.

El subjecte alt, prim, escanyolit, es un fidèu ò un *espàrrech*.

Aquest mateix subjecte, si a pesar de la seva figura, té bona salut, va més trempat qu'un *pèsol*.

Ara, si es malaltís y no gasta humor... axò ja són *figues* d'un altre paner.

El mosso que té de fer una feyna de malgrat, la fa, però posanthi cara de *pomes* agres.

Un nirviós que no pot dominarse, si s'enfada, s'enfila com una *carabassera*.

El qui es vist que s'ha ficat en un negoci que no entén, ja li donaràn les *peres* a quarto.

Un potentat, que dels empleats vol qu'algun assunto li despatxin depressa, ja ho lograrà, que de tot se surt el solicitant que té mólts *pinyons*.

* * *

Y'm sembla que'ls qu'han tingut prou paciencia per llegir aquests quants exemples dels moltíssims qu'a n'ells matexos se'ls acudiràn, han de convenir en que no'm manquen rahons per sostenir lo exposat en el paragraf capsalera d'aquesta relació.

Acabaré, donchs, fent una confidencia als amables llegidors. Aquest articlet, mig serio mig humorístich, ço es, mitja *figa* mig *rahim*, si bé l'he escrit a Barcelona, se'm va ocórrer un ò dos mesos enrera, estiuejant en la Conrería de Montalegre, y corrent pels encontorns de Tiana, Alella, Sant Fost y Martorelles. Allí, emperò, llevat de fer un ratet el tresillo als matins y donar una ullada al diari, me n'anava a alguna font, gaudint els panorames de marina ò del Vallès, buscant l'ombriu dels boscos y la frescor de les torrenteres, sense quedar-

me espay per agafar la ploma y esplanar lo que'm venía al senderi durant les caminades. Fadigat de pujar y baxar per apuells turons y serres, arribava a casa, que no podía dir *fava*. ¿Y allavors havía de posarme a fer cap feyna per senzilla que fos?... ¡Ca! ¡Un *rave* fregit! No feya rès d'axò. Me n'anava a sopar y a dormir, y s'ha acabat el *bròquil*. En una paraula: *vegetava*.

CONRAT ROURE

EL COMTE L'ARNAU

(BALADA)

El Comte l'Arnau cavalca, cavalca;
de tant galopar voleyen ses armes.
El Comte l'Arnau travessa la plana;
no du palafrèns, escuders ni patges;
manada de llops sols du per companya.
Va axí galopant des del trench de l'alba,
des que'l Monestir profanat dexava;
arriba la nit y galopa encara,
mes a son corcer suor no li'n raja,
de potes y crins guspires li salten.
El Comte l'Arnau cavalva, cavalca;
de tant galopar voleyen ses armes.
La nit ja ha vingut, l'ombra no l'amaga
que llu son mantell rohent com les flames.

El Comte l'Arnau puja a la montanya,
com esperitat son poltro s'aplana
més may per jamay l'alè no li manca.
Traspassa'ls torrents sols d'una gambada,
d'un salt passa'ls rius, d'un bot puja'ls marges.
El Comte l'Arnau les brides no mana;
quan arriba a un cim sona'l corn de caça...
ningú li respon, sols els llops li canten
que glatint de fam seguexen son rastre.
El Comte l'Arnau retorna a la plana,
puja altre serrat y altre cop ne baxa
y al termenà'l plà torna a la montanya.
Per què sens repòs cavalca, cavalca?
Es qu'en vida té l'ànima damnada
ò es un mort que fuig dexant sa mortalla?
Si es viu ò si es mort ningú ho sab encara.
No s'atura, nó, ni menja ni parla,
ni's pot ajassar ni tampoch beure aygua,
ni a n'el séu corcer l'abeura ni agrana.
Sols fuig, sempre fuig... son destí li mana
y axí eternament fa sa cavalcada.

MANUEL MUNTADAS

SEMI SERIÓS

Erem a darreríes de Maig: a les cinch de la tarda exiem de Vidrà jo, el mosso y'l cavall, ab l'intent d'anar a dormir a cà la Rotllada, hont podiem haver arribat de clar si no hagués estat la meva afició a les monedes antigues que'ns féu anar a la Vola per veure si hi trobaría rès que fes per mi. Adhuc axís podiem haver arribat al terme del nostre viatge ab claror de dia si no hagués estat que'l Rector al sentir el meu nom que li diguí al presentarmhi, me tractà com un amich perque, segons digué, havía estat condexeble d'un oncle meu al Seminari de Vich y axò motivà uns obsequis y una conversa llarga que'ns féu perdre tot el temps necessari per fer nostre camí de dies.

No dich si'm va ensenyar tota la xavalla que tenía, més n'hagués tinguda, fins posà a la meva disposició algunes monedes de plata que guardava y de les que'n vaig pendre una ò dues que junt ab tres menuts de Vich que vaig trobar entre la xavalla y que jo aleshores no tenía, me varen fer donar per ben empleada la marrada qu'haviem fet. Entre la recerca dels xavos y'l berenar y la conversa va passar ben bé una hora y sortirem de la Vola que'l sol ja feya estona qu'era post. El bon senyor Rector vingué a acompanyarnos una estona y després d'havernos ensenyat el camí de Sant Julià de Cabrera, per hont haviem de passar, se despedí de nosaltres fentme prometre qu'un altre dia li faría una visita més llarga.

Arribarem a Sant Julià a entrada de fosch y uns homes del vehinat a qui preguntarem, ens indicaren el camí de cà la Rotllada ab uns termes que'ns haurien servit mólt bé si nosaltres haguessem estat pràctichs del país, però com que ni l'un ni l'altre de nosaltres dos havía estat may per aquelles terres, va ésser lo mateix que si'ns diguessen Llucia.

Anarem endavant a la bona de Deu seguint el camí qu'encara's veya poch ò mólt per entre boscos de faigs y roures, fins que'l cavall s'aturà. Li tustarem les anques perque caminés y ab tot y axò no's movía, el mosso anà aleshores a veure per quín motiu el cavall s'aturava, encengué un misto y vegé que teniem al davant un torrent que l'animal no s'atrevía a saltar.

El mosso y jo baxarem al torrent y encenent cerilles anavem baxant torrent avall per buscar una sortida quan varem sentir que'l cavall se tirava al torrent seguintnos a nosaltres.

—Ara sí que l'hem feta bona,—digué'l mosso. ¿Còm ho farèm ara per treure aquesta bestia de dins del torrent? —

Les nostres dificultats hi haguerem tingut si l'en haguessem hagut de treure, perque'l torrent tenía una fondaria de mig còs y'ls marges eren tallats a plom y embardissats per cada banda. Mes, per fortuna no l'en haguerem de treure perque'l fons del torrent, si bé estava plè de rocam, era bastant practicable per un animal com aquell avesat a males terres.

Anarem seguint avall y al cap d'un bon rato d'anar a les palpentes, jo, qu'anava davant, vaig ficar el peu en un sot llarch y estret que'm semblà una rodera y posant un peu davant del altre repetides vegades, vaig adquirir la certesa de que realment havía trobat una rodera.

—¡Anim, noy,—vaig dir al mosso;—som a la vora d'una casa, perque he trobat una rodera y en aquestes terres no n'hi hà pas sinó per anar de les cases als conrous, que may són lluny.—

Efectivament, al cap de pochs minuts els lladruchs d'un goç ens certificava de que'ns acostavem a una casa. Ens hi acostarem, y'l goç, qu'havía avençat en direcció a nosaltres, anà lladrant y reculant al veurens, fins que, com si tingués por, s'agenollà en el llindar mateix de la porta.

Trucarem y desseguida'ns va respondre una veu d'home, dihent:

—¿Quí hi hà?

—Dos vianants que'ns hem perdut y us estimariem que'ns ensenyesseu el camí de cà la Rotllada.—

S'obrí la porta, y aquell goç que nosaltres haviem cregut tan temorech, al veure al séu amo, s'adreçà com una furia tirantse sobre meu. Jo, al vèureli l'acció a la claror del llum que duya l'home qu'havía obert la porta, me vaig fer enrera y'l goç que d'altra manera hauría apoyat les seves potes al meu pit, torna a caure a terra. L'home, veyent l'actitut del goç, el cridà, dihent: «Moro, vína aquí», y la bestia se'n anà cap a ell sense donar més mostres de la seva passada furia. Aquell dia algun sant me va deslliurar de qu'aquella bestia'm desfigurés la cara per tota la vida.

—Altrament,—va dir l'home de la casa,—no us podèu pas perdre per anar a cà la Rotllada, perque d'ací allà hi hà bon camí de carreta y no hi hà pas més que mitja hora petita. Jo, de vosaltres, esperaría qu'exís la lluna que no trigarà pas un quart a exir y axís veurèu el camí y no anèu a riscos de tornarvos a perdre, perque per lo que'm sembla, vosaltres no sóu

pas de per aquí y, no coneguent el terreno, es fàcil de perdres fins seguint camins afressats.

—Si no us fa rès, donchs, esperarèm que surti la lluna, per qu'ara ja l'hem feta y a câ la Rotllada tant ens es arribarhi un quart més aviat com un quart més tart.

—Es lo mellor que podèu fer. Mentrestant entrèu que seurèu y si us convé quelcom més, tot lo que hi hà a casa es per vosaltres.

—Grans mercès, bon home, no'ns fa falta rès,—li diguerem mentres entravem: y'ns acompanyà a la cuyna, que sol ésser el recebidor (1) de les cases de pagès d'aquesta terra.

Al cap de pochs minuts l'home aquell ens digué:

—Ja surt la lluna, acabèmla de dexar exir ben bé y us ensenyaré'l camí de câ la Rotllada. —

Exirem altra vegada cap a la porta, el mosso desfermà'l cavall qu'abans havía fermat a la rexa d'una finestra baxa y, precedits del amo y del goç, pujarem pel dret un turonet que hi havía al peu de la casa y l'home que'ns guiava'ns digué:

—No us faig passar pel camí de carretes perque al sortir de casa fa una grossa marrada per guanyar el cim del turó qu'ara pugèm; el cim ja'l trobarèm; aquest mateix camí us portarà a una rierota que baxa d'aquests cims de Cabrera, passèu la riera y al altre costat ja hi trobarèu el camí ral de Vich a Olot; seguíulo com qui vol anar a Olot y als pochs passos trobarèu a câ la Rotllada.—

L'home's despedí y casi sens donarnos temps de remerciarlo pel servey que'ns acabava de fer, se n'entornà a casa seva; aquell goç que tan ayradament ens havía rebut, saltironava al voltant nostre y'ns llepava les mans com si'ns volgués demanar perdó de la rebuda poch afectuosa que'ns havía fet al arribar.

JOSEPH SADERRA

(1) Dich *recebidor* y nó *rebedor*, per que en aquesta terra's diu *recebre* quan se tracta de rebre a una persona y *rebre* quan se tracta de rebre una cosa qualsevulla.

LA TRAGEDIA DELS CINGLES

Pels contorns de la encinglerada masía no s'ou avuy el gorgolleig dels rossinyols, com en altres matinades de primavera. Jo no'n sé la causa. Potser avuy hi han rondat més dejorn qu'altres vegades, y han marxat desseguida plens d'angoxa, al trobar la porta tancada y barrada, en senyal de dol per la bona de l'avia a qui sobtaven cada matí aconduhint l'aviram. Potser es que la grisor de la matinada no s'adiu a llur manera d'ésser jovial. ¡Anèuho a saber! El cas es que, en comptes d'ells, sols s'hi ha vist rondar un vol de corbs, bo y cuclejant, com si flayressin malaurança; y segur segur que la flayraven la mort de l'avia de Collçacau.

Abaix al poble, bentost s'hagué esment de llur fallença, s'anava repetint de boca en boca:

—Deu l'hagi perdonada... ¡Tan bona dòna com era!...—

Afegint altres:

—No me'n sé avenir. Encara d'allahí la vaig veure que baxava a venre un cistellat de maduxes.—

Y ab la matexa melangía de la gent semblava que tota la natura anés repetint un: «Deu la perdó», des de les ombriues fagedes, que mantes vegades l'havien vista al séu demig, caçant y percaçant bolets entre l'espès fullam que l'autumne feya caure corsecat dels brancatges, fins als més petits arbrissons arrapats a les brenyes, qu'al estiu la veyen al séu dessota cullint maduxes tota taleyosa.

El matí anava entrant, y dessús els penyateguers feréstechs s'hi aglomeraven un magnà de núvols fexuchs, engroxits de maternitat y més negres qu'un pecat, que segons havía fadat l'avi de Fontanichs auguraven mala estrugancia.

—Apar ¡mal llamp! que la passarèm magre per a anar a soterrar l'avia Collçacaua, — havía dit,—perque aquell cap de núvol me fa més por que goig. No es ell per xò qui m'espanta, sinó lo que pot arrastrar al séu darrera.—

Certament que no feyen gens de goig aquells glops de núvols, y no era l'avi de Fontanichs sol que se'n havía adonat, car el senyor Rector ja's temía quelcom poch agradívol perque aquella mala cara de temps no podía portar rès de bo.

Y anaven sortint els núvols de darrera'ls penyasegats, espenyentse uns ab altres; semblava qu'anessin sortint tots per a contemplar l'enterrament. ¡Més n'hi haguessin hagut!

* * *

La funeral y escassa comitiva surt de la masía. Arracerèmnos devora'l camí que la veurèm passar.

L'escolà ab la creu de fusta daurada, el senyor Rector y quatre ò cinch parents, y uns quants amichs acompanyen el cadavre, portat dintre una caxa, sobre un bayart.

De lluny els segueix la mixa, tot miolant de tristura com si hagués esment de que pert per sempre la seva bona mestressa. Algú que se'n adona la fa entornar a la masía.

La maltempsada es propera, car se veuen venir vols de falsíes, llurs precursores, y al séu darrera un vol d'àligues, com esbart de bruxes malestrugues.

La funeral comitiva segueix serpejant les cingleres, baxant ab la prestesa que'ls hi permet l'estret y escabrós viarany.

De sobte sona una formidable y esparveradora tronada que sembla hagi d'esberlar aquells cinglaters feréstechs. No tenen pas tota la por les guilles que fugen en busca d'una balma hont soplujarse, car tampoch les tenen totes els del enterrament que van vorejant les espadades penyes, besades per una espessa nuvolada que va engroxintse tant que si continua, bentost no's veurà hont se posa'l peu, si no es a la sinistra claror d'algun llampech, qu'axò encara acaba d'esbalahir més a la comitiva, y per agravant, uns trons que fan escruxir les timbes y sotragar barranchs y catabaumes.

Y la espessa y negrosa nuvolada va engroxintse, y baxant, com si volgués engolirse tota la terra dintre son sí.

A tres passes ja rès se fa ovirador.

Comencen bentost a caure gotellades d'aygua, y a seguiment, més y més espesses.

—¡Estèm perduts!—diuen els del enterrament, alhora, bo y aturantse.

Ja no's veu hont se posa'l peu, tanta es la espessor de núvols que besen les timbes nues de vegetació.

Ben segur que ja no hi hà ningú que resi per l'ànima del cadavre qu'acompanyen, si no es a Santa Clara perque dongui una escombrada als núvols que no dexen veure'l camí, y als Sants March y Pere Màrtir, Santes Bàrbara y Elena, y Santa Creu. Y romanen palplantats y xops, sense gosar dirse ni una paraula.

La pluja es espessa y'l torb la rebot per l'abrupte rocam, y rechs, xaragalls y còrrechs van inflantse, fins a desencaxonar, produhint un aldarull esferehidor al tombarse l'aygua timbes avall, esmicolant roquicers y arrocegantlos en son sí.

Aquest brugit y lo dels llamps atronadors que cauen, l'un darrera l'altre, y'l dels arbres centenaris al ésser revolcades y esquexades llurs branques per la ventada furienta que brunzeig, ab remor de flingantada, al trepar pels ennasprats brenyals, sense menester que ningú li faci camalleta, donen la sensació d'un caos anorreador.

A la sinistra claror dels llampechs, s'esguarden els del enterrament ab els ulls com envidriats, y veyent brillar les torrentades fugides de mare's creueu sortosos de que no'n faci cap allà hont ells romanen. Emperò ni d'axò's poden passar rastre: un estuf de córrech empeny les seves cames, obligantlos a arreconarse. L'últim d'arreconarse ha sigut l'herèu Collçacau, topant sos peus ab un còs que l'hauría esparverat de debò, a no haver ohit una veu infantívola que deya ab paraules mig confoses ab l'aldarull de la tempesta, y d'una fayçó axí, com si estés possehida de greu desesper, ò passés afollat desvari:

—¡L'avia... no som trobat l'avia!...—

Un esborronador pressentiment ha colpit el cervell del herèu. Ha près en sos braços aquell còs xop, y a la claror d'un llampech s'ha encarnat el séu pressentiment, ab fiblades de dolor pel séu cor ja prou apenat. Era la seva filla, tota escabellada qui en son desvari no sabía repetir més que:

—¡L'avia... no som trobat l'avia!...—

La tempesta, com si s'afeblís al presenciar aquella tragedia sens parió, ha amaynat considerablement, y mentre'ls núvols se van dexatant dins la buydor del avench, tot va devenint més clar, esguardantse'ls del enterrament com estàtues marmòries.

Passada la terrible impresió, l'avi Collçacaua ha caygut en braços del séu fill qu'aguantaven, encarcarats, el cadavre de la seva filla, clamant:

—¡Fill meu!... ¡Fill meu!... ¡Quàntes dissorts alhora!...

—¡Conformació, cristians!—respon el senyor Rector.

S'ha girat un vent que va esbandint els núvols ab tal prestesa qu'apar fugin avergonyits d'haver causat y presenciat aytal tragedia.

Va parant de ploure. Rechs, xaragalls y torrenteres van escorrentse ab normalitat. El cel va esclarintse.

Torna'l gaudi a la natura, quan una nova pena acaba de pesar sobre'ls de Collçacaua.

* * *

¿Còm havía anat aquella filla per aquells móns de Déu? La cosa s'explicava axí. Al veure que l'avia no aparexía en tot el matí, havía preguntat hont era al séu pare qui li havía respost que s'era perduda. Y de ses paraules agòniques pot deduhirse qu'havía exit en sa recerca, y segur segur que l'hauría trobada més amunt de les abruptes escabrositats de la vida.

* * *

Vespreja. En un recó del cementir curull d'espontània vegetació veuse una llenca de terra sense herba y més alçada que la demés: es sollevada d'aquexa matexa tarda. Allí han soterrat avia y néta Collçacaues. Sobre'l llom del terreny sollevat, dues creus s'abracen; al cel, dos estels fugitius se besen; més amunt, dues ànimes deuen abraçarse y besarse també.

Als xiprers del cementir, les aus nocturnes canten les absoltes...

CAMIL GEIS

FULLA D'ALBUM

Diu el raig de sol
a la flor de dol,
la gentil viola:
«Aymam com jo a tu
àymam com ningú,
tu que vius tan sola.»

*Diu l'oreig fresca*l
al pollancre alt
corlligat per l'eura:
«Ditxós arbre esbelt
que guaytant al cel
l'amor te ve a veure.»

Y jo't dich a tu
bella com ningú,
dòna idolatrada:
«Aymam sense fi
que jo vull morí'
abraçat a ta carn immaculada.

J. NOVELLAS DE MOLINS

PLAUTUS, NOVELA DE JOSEPH CALZADA Y CARBÓ

(Continuació)

—¿Morí?—preguntà Helena.

—No ho sé. No ho he volgut saber, malgrat poguerho esbrinar. Potser nó, ja que jo encara petjo la terra, mes si ella es d'aquest món, llarga haurà estat sa via dolorosa.—

Y com els altres se'l miressin encuriosits, continuà:

—Fou raptada per els pirates de Pentàpolis una vesprada que baxarem a la platja a reposar nostre esperit en la contemplació de la posta y a joguinejar ab les ones. Damunt de la sorra dexà sa roba de llana qu'ella matexa havía texit, y tota nua, bella com Diana, ficà'ls peus en el cristall d'un estanyol format per un baume. Jo no tenía ulls més que per a admirar aquell còs qu'haurien envejat les cortisanes d'Atenes. Jo hi só estat a Atenes quan era un jovincel. ¿Potser sóu d'allà vosaltres?

—Sí,—respongué Lai.—Som helèns.

—Gran poble, fill meu, noble raça...

—¿Y què li passà a Melena?—interrompé Helena.

—Ah, sí... Ja divagava, ma filla... Perdóna... Era, com us deya, una deesa de la riba tota blanca, blanca de ses carns y blanca de quelcom d'ignoscent que l'auriolava. Jo me la mirava tota transformada. Era la meva companya, sempre haviem viscut plegats y no obstant me semblava qu'aquells tresors eren maravelles que jamay havía contemplat. Ella també s'havía abstret en sos jòchs y no vegerem com un vaxell estrany s'apropava ràpidament. Quan volguerem fugir estavem voltats. A mi'm dexaren per mort ab una nafra en el pit, a n'ella se l'emportaren, nua com estava. May més la só vista. Tan sols m'ha quedat d'ella'l peplum de llana ja tot arnat. Fa d'axò set dècades. Vèges, vèges si han florit vegades els tarongers de Creta!—

Y notant que'ls oyents estaven commoguts y concirosos, afegí benèvolament:

—Veníu ab mi, jo us prech. Reposarèu en ma cabana y us donaré llet fresca y saborosa de les meves cabres. Y si la curiositat us mou, me plaurà innovarvos de la gesta del pare Hèrcules en aquesta illa.—

El seguiren despay, car el vell pastor tenía les cames febles. Atravessaren el boscatge de xiprers y ascendiren per un estret viarany vers lo qu'era'l segon grahó de la montanya, també plà

com la mà y encatifat d'herbey, hont un remat de cabres y anyells pexía reposadament. Adossada a una olivera centenaria s'axecava la cabana del pastor feta de tronchs y coberta de molsa viva. Des d'aquell paratge, top de la coma, y d'espatlles al mar, pogueren veure en tota sa magnitut la mola superba de l'Ida, negrejant ab sos alzinars y rouredes milenaries. Era una barrera immensa allargantse a dreta y esquerra de cap a cap de l'illa ab escasses estribacions y ab els vessants florits. Tot el top embrunit pels boscos ressaltava durament entre la blavor del cel y'l vert dels fruyterars de les faldes y de tant en tant una clapa, nèta de boscatge, mostrava l'arrugada massa de granet de la carena.

Helena y Lai s'assegueren en un banquell que tragué Leucas del interior y'ls altres s'ajocaren damunt d'un llit d'herbes seques que flayraven a olors sanitoses. En un tupinet de fusta cisellat destrament el pastor hi portà llet que munyí davant d'Helena.

—Prènla ab la mellor volentat, ma filla, ja que no tinch altra cosa per a oferirte com no sia fruyta boscana collida d'aquest matí.—

Aprés que tots begueren, Lai li preguntà:

—¿Estàs content ab ta vida?

—Sí. ¿Per què ho preguntes? ¿Creus qu'en el meu cor s'hi aniuen ambicions y desitjos irrealisables? Nó, fill meu. Tot el meu món s'enclou en aquesta illa, per a mi no hi hà més terres qu'aquesta coma y aquexa serra gegantina. Lo demés m'es sobrer. La matexa Cidonia m'es gayrebé desconeguda. Fa tant de temps que no hi só baxat! Ara m'acontento ab mirarla des del cim d'aquest turó. Axís contemplo les vanitats del món des del meu isolament.

—¿No't plauría dexar Creta? ¿No't sería grat venir en el meu vaxell y visitar altres terres?—

Leucas quedà un moment pensatiu y després respongué:

—Nó. ¿Per a què? ¿Quín goig ne treuría'l meu còs que ja's decanta vers la tomba? ¿Quín plaher hi copçarien els meus sentits gayrebé tancats a tota sensació externa? L'argent no'm plau ni m'es precís. Mira, les meves cabres y aquests boscos me donen l'aliment necessari. L'eterna primavera d'aquesta illa no'm fa gruar per les ardencies del sol ò l'ombra benefactora dels boscos seculars... Eros ja no té sagetes per a mi. La darrera que'm llençà amb els ulls de Melena s'es espuntada.

Nó, nó... Creta fou mon breçol y serà ma tomba. Fa anys que la vaig obrir y encara es buyda. De totes maneres, te remercío, que'm mostres el teu esperit qu'es noble. Els déus te seràn propicis.

—Axís sía.—respongué Lai.—Y ara, si no estàs afadigat, ¿vols contarnos la gesta del pare Hèrcules quan vencé al brau selvatge qu'assolava l'illa?

—Si la narració us interessa, rès me plaurà tant com descríurela.—

Y avençant dues passes, se colocà enfront de l'Ida y escomençà son parlament.

Quan termenà la narració, tots estaven silenciosos ab els ulls fits en la gegantina serra testimoni de l'espantable gesta. Helena s'havía arredossat en els braços de Lai. Naya restava encisada y Tanis, meditabon, fitava'ls vessants atapahits de boscuria. Ungola, inconscientment, s'havía apropat d'Acteó y parexía implorar la protecció del gegant helè, prenentlo per un altre Hèrcules, mentres l'arquer, emportat per l'intensitat de la narració, tenía'ls nirvis encongits y en sos braços nusos exien els bonys de sa musculatura com si fossin branques ferrenyes de roures milenaris.

El sol anava vers la posta. La remada s'anava acoblant farta de pastoreig y qualques núvols en l'horisó prenien tons purpurins.

—L'hora es arribada,—féu Lai, axecantse.—Devèm partir vers Cidonia. ¿Vols venir ab nosaltres?—

El pastor mogué la testa negativament.

—Ningú pot lliurarse de son Destí. Jo tinch de morir a Creta. Que'ls déus us acompanyin y netegin d'obstacles y perills la vostra via. Y si qualque jorn a venir tornes, vínam a veure. Si trobes ma cabana desfeta y ma remada espargida, pènsa que la fossana guarda'ls meus òssos. Y aleshores tíngues un pensament pietós per al vell Leucas, y per la malhaurada Melena. Adéu, filla meva. Que tes entranyes florexin benehides per l'amor y que'l fruyt que donin se ressembli al tronch. Anèu en pau. Y vosaltres, quina vida s'es axoplugada a l'ombra d'aquesta parella, siàu sempre fidels al esperit qu'us ampara. Axís un altre jorn, quan les germanes se cansin de treballar en el fil de la vostra existencia, Caront us serà benèvol y el cancerber tancarà les parpelles al vostre pàs.—

La comitiva descendí del turó esgrahonat, y ans d'endinsarse

en els boscatges flayrosos fitaren novament la silueta de Leucas que's retallava bellament damunt d'un núvol emporprat. Ab un darrer signe de la mà prengueren comiat del solitari y continuaren la devallada ab l'esperit sadoll d'impresions amables. A Lai li semblava que son romiatge per la vida sería dolç de fer, car no totes les ànimes estaven tancades a la llum y per cada cent que'n trobés de cantelludes, inassequibles a la rahó, li era prou que'n sorgís una de polida y transparent com la del solitari de l'Ida per a que tots els esforços esmersats en el tràngul de la vida humana li semblessin ben plassats.

Havía entrat a Creta ab la sugestió macabra de Marató que pesava al damunt de son esperit com una llosa més fexuga que tot el Partenó y n'exía alleugerit, creguent que l'humanitat era una ramada de les quals sols comptades ovelles preferexen pèrdres per els cingles, mes encara aquestes retornen axís que la flauta de Pan modula'l càntich conqueridor.

L'amor vetllava també al séu costat com una guayta atentívola. La fidelitat s'ajocava a sos peus disposta sincerament a tot sacrifici. L'ambient era calme, la posta suau y l'esperit s'endormía davant d'aquella placidesa.

Al fitar vers el port, notà que les dues naus marxantes havien salpat y's trobaven distanciades de la costa, les proes vers Llevant. Lai pensà en l'ardidesa d'aquells fenicis que no s'aturaven davant d'un problemàtich perill quan hi havía un guany segur, y aquest exemple l'encoratjà. Si aquells homens s'arriscaven per una ambosta de dracmes, què no faría ell, portador d'idees nobles que donarien la pau y'l benestar espiritual! què no faría ell per a que'ls séus germans tastassen y seguissen la filosofía de Plautus! Y al axecar els ulls, cercant per l'espay un lloch més ample per a esplayar ses nines, vegé un núvol que navegava lentament y que tenía'l perfil de la testa del vell filosoph, ses barbes blanques arrossegant y difumantse vers la posta.

—Plautus, mon mestre,—marmolà fitant el núvol,—fésme digne de tu.—

Darrera d'ell, aprofitant un recolze del camí, Actèu havía près a Ungola en sos braços ferrenys y li omplenava la cabellera ab petons silenciosos, y ella defenentse en và somreya, més en el séu fur intern hi havía una orgullosa admiració per a la constitució atlètica del arquer.

(Continuarà)

DELS LLIBRES NOUS

NOVELES, per Jacinto Laporta

NINGÚ

I

La viuda de cà'n Roig estava ajupida vora'l foch escumant l'olla; els dos germans asseguts a cada banda de la llar esperaven el sopar; l'herèu, qu'era'l Martí, fumava y a cada pipada resseguía ab els ulls la fumereda que llençava per la boca; l'Antonet, ab el cap baix, tenía'l posat d'home que pensa quelcom interessant y no gosa a esbarriar la mirada per por de distraures.

La mare començava a ésser madura y havía perdut son marit no gayres anys després de pendre estat; els noys ja eren cullidors y's portaven dos anys, dia ençà dia enllà; tots dos tenien el séu recer en el cor de l'amorosa viuda, qu'havía hagut de trescar mólt per a pujarlos, haventse trobat al plè de la joventut ab la càrrega fexuga de portar una casa com aquella, tenint de disposarho tot y entendres personalment ab els jornalers que li conreuaven les terres y li enllestien els demés afers propis del séu estament; la mestressa era'l cap plè de seny y'l cor curull de voluntat que no flaquejava may en el cumpliment de la missió sagrada qu'era per a ella'l mantenir el nivell de la casa, sempre ben vista en tots els conceptes, y no perdre per dexadesa un brí del bon estat en que trobà l'hisenda al finar tan prematurament el cap ordenador qu'era'l marit.

Els dos germans se tenien la mellor voluntat del món, emperò eren cara y creu per la diferencia de son tarannar; l'herèu, tot bondat per dins, però axut de paraules y una mica inclinat a dominar, feya sentir a cada punt el pes de la seva autoritat y manava a son germà sens admetre qu'aquest discutís una ordre; l'Antonet, de natural sumís y dòcil, no's rebelava may y sempre'l trobaven a punt de complir a ulls cluchs lo que se li encomanava, ben convençut per sa part de la inferioritat del séu enteniment, que li arribava just per a desempenyar ab perfecció'l séu paper de treball y d'obediencia, però que no li hauría permès desexirse de cap dificultat mitjana si no hagués comptat ab el bon cap del herèu, que de mólt jove duya'l pòndol de la casa.

L'Antonet aquell vespre estava silenciós, contra'l séu costum, y sa mare li volgué furgar en el pensament:

—¿Quína'n portes de cap tu, que calles tant?

—Ho trobèu estrany, ¿oy, mare?

—Sí que l'hi trobo força. ¿Veus? que'l Martí no badi la boca en tota la vetlla, ja no'm ve tant de nou.

—¿Qu'us vindría de gust qu'us atabalés força?—preguntà'l Martí.

—Sempre està bé un xich de conversa, mentres no's diguen coses lletges.

—Donchs, creguèu qu'avuy venía ab ganes de xerrar.

—Xèrra, donchs, home,—va dir l'Antonet;—justament avuy ¿veus? jo no tinch parlera.

—Gracies a Deu; axò aconhorta.

—¿Per què l'hi dius, Martí?—va fer la viuda;—¿que no està bé que les poques hores qu'estèm plegats se facen rahons de les coses que passen y que cada hú hi diga la seva? ¿Que fa cap mal l'Antonet ab axò?

—Dexèu dir, mare: ¿no veyèu qu'ara predica'l que no creu?—digué l'Antonet.—¡Au, xèrra! que ja t'escoltarèm.

—¿No tens rès per dir tu avuy?

—¡Oh! sí, que tinch, sí, però tant se val.

—Donchs, home, abóca; esplícali a la mare lo que t'ha passat ab la Mercè de cá'n Sala aquesta tarda.

—¡Ah! sí qu'ho esplicaré; com que no es rès de mal... Escoltèu: jo anava cap al hort, y ella venía d'aquella banda y pujava la costa, carregada ab un cove plè y bufava mólt, y jo tot bromejant li he dit: «¿què'm donaràs si't pujo'l cove fins dalt del serralet?» y ella m'ha respost: «el que vulgues, demàna;» jo que li dich: «no més un clavell del vostre hortet.» Diu: «vés, ja'ls pots pendre tots.» «¡Oh! nó, l'has de collir tu, el vull qu'haja passat per les teves mans.» Y ella s'ha posat a riure, y no hem dit rès més; jo li he près el cove, qu'ella no ho volía de cap de les maneres, y li he portat fins dalt. ¿Qu'es cap mal, axò?

—Nó, home, nó,—van respondre alhora'l Martí y sa mare.

—Donchs, l'altre dia també li vaig topar al mateix camí, y... veurèu... axò potser sí que m'ho trobarèu mal fet: jo que li dich: «bon dia, Mercè...»

—No ho trobèm gens mal fet,—va fer el Martí, rihent.

—Espérat, home, qu'ara ve'l mellor. Dich: «si'm tingués

de casar, ¿may diríes quína noya voldría jo?» Ella no va dir rès; «donchs tu y cap més,» y's va posar a riure y ja no'm vaig propassar, perque com que sé que no'm voldría...

—¿Còm ho sabs?—preguntà'l Martí.

—No'm puch casar jo, home; axò tu. Jo só massa lleig y massa pobre; no'm voldría la Mercè, perque jo no só ningú, y ella es tot lo món.—

En Martí y sa mare's van mirar y's van entendre.

—Ara que s'expliqui l'herèu de casa, — va fer l'Antonet.— ¡Au! que ja t'he dit que t'escoltariem.

—No cal; ara ja tenim el sopar a punt, ¿oy, mare?

—Escólta,—féu aquesta, dirigintse al fill petit,—¿no't sembla si faría la Mercè per al nostre herèu?

—Teniu rahó que faría; ¡tan debò que Deu nos la portés a casa! Mirèu, mare, tot un herèu de câ'n Roig me sembla que bé's mereix una noya de câ'n Sala, y una noya de câ'n Sala, com es ara la Mercè... ¡tíra pexet! no estaría poch bé per jove de câ'n Roig... Jo, si vingués el cas, si fos al meu manar, desaría aquella mare de Deu del Roser, tan rancia y tan deslluhida, y a la capelleta hi posaría la nostra jove, maldament no fos més qu'una estona a les festes, que jo li pogués cremar un parell de ciris.

—¡Vàlgam Deu! ¡Quína ximplería t'ha vingut ara al pensament!—

II

Axò de casarse l'herèu Roig ab la Mercè ja s'ho tenien mig pastat la viuda y'ls de câ'n Sala, que hi venien mólt bé; l'Antonet no n'estava enterat de que per encàrrech del herèu sa mare ja feya algun temps qu'havía posat fil a l'agulla y la cosa anava fent camí; l'Antonet ¿què havía de saber el pobre? no calía parlarnhi fins a darrera hora, perque ni feya cap pes el séu consell ni's necessitava'l séu consentiment; ell no era ningú, no s'amagaven de dirho al séu davant y ell mateix prou qu'ho reconexía. Es per axò que tan aviat va saber la mort com la malaltía, y's pot dir que la primera noticia va ser durlo a câ'l sastre per a que li prengués la mida del vestit qu'havía d'estrenar el dia de les bodes.

. . . . . .

NOTES D'ARXIU

TESSÓ Y FLEMA D'UN PARE GUARDIÀ

El dia 19 de juny del 1737 arribaren a' n'aquest de Torà set guardes del tabaco el quals deyen que anaven perseguint unes cargues de tabaco que havien passat. Y com al arribar a la caseta del Fèlix (a) *oficina dels cantis* haguessen perdut el rastre de les potades dels animals, es pensaren que'l tabaco havía sigut descarregat en lo convent (lo que era ben fals, però sí que era veritat que n'havien sigut descarregades set cargues en la sobredita caseta aquell mateix dematí). Continuaren son viatge donant la volta a la montanya de l'Aguda, ahont atraparen quatre matxos dels que havien portat lo tabaco, y se'n vingueren de dret a dret al convent per a portarsen lo tabaco.

Abans de dexarlos entrar, vaig preguntàrloshi si ja tenien ordre expressa ò privilegi per a entrar al convent, y'm respongueren que sí. Volguíla veure; a la porta del convent vaig estarme llegintla prop d'uns tres quarts d'hora, no perque la cosa s'ho valgués, sinó per a fer temps. Ells se quexaven de l'estona que tardava en acabar la lectura, y jo'ls responguí que volía ferme ben capaç del contingut de l'ordre que portaven. Al últim, veyentlos massa inquiets, els hi vaig dir que no's pensessin entrar per ara, que jo'ls impediría. Volgueren sapiguer el motiu de la prohibició, y jo'ls diguí en aquesta forma: —Aquest paper que vostès porten, no es lo privilegi per a entrar al convent?—Respongueren: —Sí, Pare.—Volen que'l complexi al peu de la lletra?—Sí, Pare.—Donchs bé, aquí hi hà una clàusula que diu: que quan vostès tinguin de registrar a un convent ò casa privilegiada que sigui *extra muros* de la vila ò ciutat, deuen anar acompanyats d'algun Bisbe, Vicari General ò d'altre subdelegat séu; vostès no vénen ab aquesta formalitat, y axís es que, vàginse vostès ab la Mare de Deu, que al convent no hi entraràn pas.—

Aquí ells donaren móltes de rahons per a veure si'm podien convèncer, y entre d'altres me digueren que s'estranyaven de com jo, essent prelat d'un convent, me volgués subjectar a un clergue; y jo'ls responguí que menys mal era subjectarme a un clergue que no pas a ells. Vegentme ferm ab el propòsit de no dexarlos entrar, enviaren recado a la vila de que vingués el senyor Rector ò bé un altre clergue; però aquestos no volgueren venir; y ho endevinaren, perque jo tampoch els hauría admesos; puix a més de que'm consta que no tenen jurisdicció eclesiàstica, no eren tampoch subdelegàts. Al cap y l'últim després d'unes tres hores que estiguerem pledejant l'entrada, se'n anaren sense entrar. El mateix dia

qu'era dia de corrèu, en donaren part al séu superior de Barcelona, per a que tragués del Pare Provincial ò d'allà hont fos, la llicencia per a l'entrada; jo també'n doní part a dit Provincial de lo que passava, y com m'havía resistit.

Durant vuyt dies, de dia y de nit, estiguerem sitiats, arribant fins a 25 los guardes que d'una y altra part acudiren. El dia 23, a les onze hores de la nit, los amos del tabaco s'exposaren a trèurel de la caseta, y'ls anà bé la cosa, gracies a Deu, degut a que tot el cuydado dels guardes estava sobre'l convent (per la presumció que tenien de que en ell hi havía'l tabaco). El dia 26 arribà D. Vicèns La Comba ab el despaig de Solsona en que donaven comissió al Rnt. senyor Rector per a que'ls acompanyés. Aquest (La Comba) pujà a la curia de Solsona des de Manresa estant, mogut d'una carta que rebé de Barcelona, en la que li deyen que tot seguit passés a Solsona a treure poders de la Curia eclesiàstica. Després d'haver aumentat el número de guardes per totes les cantonades del convent, feren cap al convent una gran gentada; però, havent jo manat a un frare llech que no dexés entrar a ningú, absolutament, sense'l meu permís, tothom se tingué de quedar a la porta.

Donantme l'avís de que'l senyor Rector me demanava, baxí a la porta hont m'entregà dit senyor l'ordre de la lley, y aquest era son contingut: «Donam la comissió al Rnt. Rector de Torà per a que vagi acompanyant a D. Vicèns La Comba y als altres a fi de traure uns fardos de tabaco y altres contrabandos que's troben dins del convent de Sant Antoni de Torà». Al veure jo que donaven per cert y segur que hi havía contrabando en el convent, els vaig dir que no volía admetre ordre semblant, puix çò era infamarnos; y, per lo tant, que anessin a informar millor a la Curia dihentli que sospitaven, però que no ho sabien que hi hagués frau.

El senyor Rector, qui sabía com nosaltres estavem ben nèts y desfets de coses semblantes, me crida apart y'm diu que, puix no'm sospitava delinqüent, me demanava que'ls dexés entrar, perque axís marxarien y s'acabarien los danys que donaven per les cases prenent cada dia inventaris y fent registres.

Hi vaig convenir, y'ls diguí bé podien agrahir al senyor Rector l'entrada al convent; però que abans d'entrar els feya tres proposicions: la primera, que si volien fer cap dany al convent, volía sapiguer qui ho pagaría; la segona, que no volía que n'entressin tants, y la tercera, que'ls qui entressin que no portessin les armes. A la primera respongueren que no'n farien cap de dany; entraren els qui vaig volguer y sense les armes.

Al ficarnos al hort els uns guardes marxaven per un cantó y'ls altres per l'altre. Jo que dich a D. Vicèns que axò no era del cas, perque axís ells podien ferme una trayció ò infamia; y per lo tant que jo volía vèurels a tots. A lo que va convenir, y manà que ningú's mogués del meu devant; puix d'un cantó ja passarien a escorcollar els altres.

Registraren tot l'hort, entraren a dins l'iglesia, y veyentse burlats, me demanaren que cridés a tots els religiosos a la meva celda y que'ls manés per virtut de santa obediencia que si cap d'ells sabía el tabaco, que'l descubrís. Ho vaig fer devant d'ells, ab la reserva y precaució de que's fixessin en les paraules de si l'havien vist ò sentit a dir qu'estigués lo tabaco en el convent, (perque si era en un altre cantó, encara que tots ho sabiem, no'ns tocava descubrirlo). Ells se n'anaren, sense trobar rès de lo qu'ells pretenien.—Ita est.—*Fr. Esteve Cammany, Guardià.*

Per la traducció,
XAVIER BOSCH, PBRE.

(Llibre de Notes del convent de PP. Franciscans de Torà.)

BIBLIOFILIA

«Item done afrare A. batle confessor de la senyora Reyna (1) ab albarà de scrivà de ració. los quals li eren deguts per rahó dela messió que havía feta en .l. libre poch que havía fet fer a ops de la dita senyora lo qual libre es en pergamí scrit loffici de Corpore Christi ab cubertes de cuyr vermell. çò es per Dxlv. letres florejades a raó de viij solidos iij diners lo centenar xlv. solidos v. diners. Item per Cij letres fetes a pinzell a raó de l. solidos lo centenar que fan ab xlix solidos que costaren vij. estories que feu fer en lo dit libre a raó de vij. solidos la estoria e ab xvij. solidos que costaren dos tancadors Dargent a ops del dit libre Cxvij solidos E encara per fer scriure ligar lo dit libre e pergamins que hi entraren lxxiiij solidos E axi son CCxxxvj solidos v diners barch.» (2) (Setembre 1351).

JOSEPH M.ª ROCA

(1) Aquesta Reyna era N'Alianor de Sicilia terça muller de Pere el Ceremoniós, mare de Joan I, de Martí l'Humà y de la Reyna de Castella del séu mateix nom.

(2) Arx. Reyal Patrim. Llibre de Comptes d'En Berenguer de Relat. R. 460, fol. 62 g.

REVISTA

Los nostres morts

Una de les pèrdues més sensibles per nosaltres es la que acabèm de sofrir en la persona de don Isidro Bonsoms, mort fa pochs dies en sa residencia habitual de Valldemossa.

Era'l nostre amich un gran barceloní, apesar de sos continuats viatges y estades al estranger, hont contragué altes amistats que conservà tota la vida ab aquell esperit aristocràtich y aquell do de gents que li eren peculiars.

Aficionat des de jove a les edicions cervàntiques, dedicà mólts anys y mólts diners y móltes excursions a formar la primera biblioteca del món en aquesta especialitat; com a conseqüencia, recullí més tart llibres de cavallería; coleccionà després quaderns y fulles volanderes de la nostra historia, haventne reunit un gran nombre de sumament interessants... y a ses velleses, com a coronament del goig d'haver percaçat y possehit tan bells tresors, ne féu present a la seva Ciutat estimada donantlos a la Biblioteca de Catalunya, hont se guarden religiosament y hont se mostren per delit dels curiosos y sobretot per profit del públich estudiós.

Aquest gran exemple del senyor Bonsoms no serà may prou agrahit de tots els qu'estimèm la cultura del nostre poble. Les sales de la nostra Biblioteca'l proclamaràn sempre més, fent perdurar damunt ses prestatjades el nom estimable del generós donador.

Al cel sía!

Llibres

Ja era hora de qu'En Jacinto Laporta fes un llibre. Bé li ha costat prou; però més val tart que may.

Y encara'ns hem de rectificar, perque en realitat el llibre no l'ha fet ell, que li han fet els amichs vulgues no vulgues. Qu'En Laporta es tan bo, que d'amichs en té més que ningú; y com que se l'estimen y l'estimen, han dit: «Ja que per modestia, per peresa, no'l fas tu, ja te'l farèm nosaltres el llibre, els llibres si convé.» Y, coleccionantli uns quants dels mólts escrits que dormen en son calaix, han format aquest volum de «Noveles», en el sentit francès de noveles curtes, que posa al nostre amich al nivell dels primers escriptors de la renaxensa catalana.

En Laporta es d'aquella generació qu'aparegué cap als setanta y tants, de la colla dels Franquesa, Bassegoda, Bertran y Bros y algun altre. Ells redactaren «La Llar», «La familia cristiana», la «Revista Literaria»; ells començaren la primera «Ilustració Catalana»; y entre ells sempre era En Laporta'l que carregava voluntariament ab la part més ingrata ò més humil de les llurs empreses, per bondat de cor, per falta d'ambició, per esperit de sacrifici.

Descuydantse d'ell mateix,

pensant sempre en els altres y sobretot en la propagació y l'esplendor de la nostra literatura, ell—naturalment, secundat pels companys—va fundar y ha sostingut els Jochs Florals de Sans, els més antichs de Catalunya després dels de Barcelona.

Servidor dels séus ideals y aqueferat constantment en l'exercici de la seva carrera de metge, sempre ha dexat en últim lloch el lluhiment personal, y lo qu'escrivía pel goig d'escríureho quedava oblidat en les planes d'alguna revisteta ò en l'arxiu d'algun certamen ò simplement en algun recó de calaix, sense que l'atormentés, com hauría sigut natural en qualsevol altre, l'afany de coleccionarho, de pulirlo y de ferne llibre.

Aquest es l'home. Dubtèm que, per ell sol, hagués apomellat may les «Noveles» qu'ara tenim a les mans.

Y'l llibre, què es? Llegíulo y trobarèu un estil planer y literari alhora, un ayre deslligat y clar com de qui no té preocupacions filològiques ni admet coaccions de la moda, segur de que s'expressa en la seva llengua viva; trobarèu unes figures y unes escenes y uns paysatges qu'us semblarà que'ls conexèu, tant són plens de veritat y de color local; trobarèu unes histories que us mouràn l'interès, qu'us commouràn per la força sentimental ò us faràn migriure per les situacions còmiques y quasi grotesques; y trobarèu per dins y per damunt de tot, un esperit ample, bondadós, generós, que passa per tota lley de situacions y de conflictes sense que us agregin, sense la fador del cordial ni la violencia del revulsiu, y dexantvos sempre una lliçó de la vida sense la pretensió de donarla. En suma, trobarèu lo que no's troba cada dia: un llibre bo, un llibre honrat, que tant poden llegirlo'ls maliciosos com els ignoscents.

Y en aquest cas, el llibre es ben bé l'home. Axís com al conèxer En Laporta ja li posèu una simpatía qu'es per sempre, al encetar el llibre us sentiu guanyats per aquella inteligent bonhomía qu'us conduheix seguit fins a l'última plana. Fèune la proba: llegíu la primera noveleta, «Ningú», digna del més gran escriptor, y a veure si gosarèu dexar el volum.

En aquest llibre de «Noveles» no hi hà pas, ni de mólt, tota la producció d'En Laporta; fins fentne una tria escrupulosa, li ha de quedar materia per altres volums y preguèm als séus amichs que no'ls dexin a l'ombra, animats per l'èxit literari d'aquest primer. Y, tot esperantlos, ens complavèm en darlos tant a ells com al autor la enhorabona per aquesta agradable, culta y sana publicació.

JUST CLARÓS

Imp. La Renaxensa. Barcelona.